

Protectia chiropterelor din România o necesitate imediata (I)

Victor GHEORGHU, Alexandru PETCULESCU (ISER)

În ultima jumătate de secol sa observat ca în mod constant atât numărul liliecilor, habitatele lor și calitatea zonelor de hranire au suferit grave deteriorari. Acestea au depășit pragul de alarma, iar neimplicarea imediata în protecția lor va aduce în viitor la extincția acestor mamifere considerate până nu demult cele mai numeroase din Europa și din lume. Pentru a cunoaște cauzele și a sublinia importanța chiropterelor și necesitatea ocrotirii lor, încă din 1955 profesoara Margareta Dumitrescu trage semnalul de alarma în primul număr al revistei Ocrotirea Naturii, editată de Academia Română, când publică articolul cu titlul fără nici un dubiu "Liliecii, animale care trebuie ocrotite". Înființarea Institutului de Speologie "Emil Racovița" va face ca profesorii Traian Orghidan și Margareta Dumitrescu împreună cu Jana Tanasachi să formeze un colectiv de biospeologi care să efectueze ample cercetări asupra chiropterelor. Astfel ei reușesc să ridice la 27 numărul speciilor cunoscute în România după cele 17 specii semnalate de Raul Calinescu în 1931. De asemenea este publicată o monografie a liliecilor și sunt făcute primele studii și comunicări de paleontologie asupra scheletelor de lilieci colectate în pesteri. Totodată, profesorii sunt cei care, după Emil Racovița, formează următoarea generație de biospeologi care se vor implica în studiul faunei subterane, al lanțului trofic creat de existența liliecilor în pesteri și a biocenozelor de guano. În prezent aceste cercetări sunt făcute de un colectiv de biospeologi condus de Dr. Vasile Decu care continuă să semnaleze pericolul pe care activitatea umană, fără o determinanță ecologică, o are asupra liliecilor, animale atât de delicate, încât existența lor depinde de un echilibru extrem de fragil cu relațiile de mediu.

De secole, subconștientul omului a fost hrănit cu faptul că liliacul este o ființă malefică. Multe fresce reprezentând "Judecata de apoi" înfățișează diavolii care, în contrast cu îngerii au aripi de liliac, icoanele cu sf. Gheorghe și sf. Haralambie au ca simbol reprezentarea raului sau a ciurmei printr-un balaur cu aripi de liliac. Mai nou, conaționalul nostru Dracula are ca însoțitori permanenți liliecii, sugerând prin aceasta că și ei sunt vampiri. Multi din cei care traiesc cu această spaimă nu știu că acești "liliecii vampiri" sunt reprezentanții familiei *Desmodontidae* microchiroptere de numai 8 cm lungime și care traiesc exclusiv în America de Sud. Cel mai cunoscut este *Desmodus rotundus* care noaptea, după un zbor lent aterizează pe spatele animalelor unde realizează o mică incizie pe piele pe care o linge. Uneori devin atât de grei încât nu mai pot zbura și sunt gasiți

dimineata și ucisi. Frica inconștientă îi face pe neaveniții pesterilor să se comporte aberant atunci când încă de la intrare gasesc colonii de naștere ale liliecilor în care femelele sunt într-o stare de letargie diurnă sau alăptează puii. Animalele speriate de acești turiști zgomotoși și de sursele lor de lumină, de cele mai multe ori cu flacăra acetilenică, își iau în totalitate zborul abandonându-și puii, mulți dintre aceștia cazând de pe tavan, spațiul restrâns al pesterii transformându-se într-un adevărat haos. Astfel degradingolada creată de lilieci în dorința lor de a scăpa îi face pe vizitatori să reacționeze violent lovind animalele cu ce gasesc la îndemână. La ieșirea din peștera, aceiași turiști vor hiperboliza întâmplarea povestind îngroziti cum au fost "atacați" de lilieci.... Aceiași situație apare și în cazul coloniilor aflate în hibernare, când deranjați de vizitatori sunt treziți și astfel, metabolismul animalelor este modificat obligându-le să consume în exces rezervele energetice acumulate. Acest fapt are ca efect diminuarea coloniei, mai ales în anii cu o iarnă grea și lungă.

Protecția liliecilor este necesară nu numai în cadrul protecției biodiversității faunei și a genofondului de care dispunem, un adevărat tezaur național, dar și pentru păstrarea echilibrului ecologic fără de care riscăm să provocăm în timp adevărate dezastre, unele cu urmări ireversibile și care pot pune în pericol însăși existența noastră.

Încă din 1813 rolul providențial al liliecilor a fost observat de naturalistul Leister care studiind modul lor de hrană a semnalat că în 1,5 ore un *Pipistrellus pipistrellus* consumă 71 diptere și viespi, iar un *Eptesicus serotimus* 36 coleoptere. El atenționează că singurele vertebrate care se hrănesc noaptea cu insecte sunt liliecii și pasarea *Caprimulgus*. Ca urmare încă din acel an silvicultura germană va evidenția rolul bioprotector al liliecilor și necesitatea protejării lor. S-a calculat că o colonie de naștere formată din 4-5000 exemplare de *Myotis myotis*, adulți și juvenili, consumă într-o perioadă de 3 luni aproximativ 5 tone de insecte. Aceste date fac de prisos orice comentarii asupra importanței și rolului protector al liliecilor atât în agricultură cât și în silvicultură, având un rol important în primul planul combaterii biologice. Cu toate acestea, o serie de factori fac ca existența lor să fie grav amenințată, ducând în plan general la diminuarea dramatică a populațiilor și chiar dispariția liliecilor în mai multe locuri în care altădată se gaseau colonii de mii și zeci de mii de exemplare. Apariția lanternei cu baterii a făcut ca peștera, habitatul multor specii de lilieci să fie accesibilă oricui și astfel lipsa

de educatie în protecția naturii a făcut ca impactul om peștera să fie net defavorabil peșterii și vietiutoarelor ei. Peștera s-a ales cu mirifica ei frumusețe distrusă în mod iremediabil, iar vietiutoarele cu mediul de viață alterat.

De asemenea folosirea abuzivă și fără discernământ a insecticidelor a avut urmări nefaste asupra vieții animale care urmărește acumularea de către organisme a substanțelor toxice, provocând tulburări metabolice și apoi moartea. Folosirea acestora este cu atât mai gravă cu cât în timp insectele daunatoare capătă imunitate la un anumit tip de insecticid și acesta trebuie înlocuit cu altul și mai puternic. Efectul lor asupra lilieciilor a fost pus în evidență la noi de prof. N. Valenciu în 1990.

Liliecii au și dușmani naturali. Aproape de intrarea în peștera Fusteica în zona crepusculară noi am întâlnit un exemplar din specia *Strix aluco* (huhurezul mic) care aștepta lilieci din colonia de naștere să plece după hrana pentru a-i captura din gramada. Același fenomen l-am regăsit la P. Izverna și Gaura cu Musca, iar colegul Andrei Giurginca ne-a comunicat că o ingluvie de *Asio otus* colectată în Parcul Herastru din București, cu fragmente de *Nyctalus*, determinate la Muzeul Gr. Antipa. În afara de acestea mai sunt cunoscute *Tyto alba* și *Falco subbuteo* ca și serpii din genul *Coluber* și *Elaphe* care vânează speciile ce folosesc ca adapost fisurata stâncilor calcaroase sau scorburile copacilor (SCHREBER și GRIMBERGER, 1987).

Un mamifer care intră în peștera și-i explorează adâncimile în cautare de lilieci, este jderul (*Martes foina*), același pradator al lilieciilor este și pentru coloniile din scorbură, iar pentru cei care preferă podurile caselor, pisica domestică este cea care-i capturează.

Schimbările climatice pot duce, de asemenea, la eliminarea unor colonii cunoscute cum este cazul Peșterii Tismana prin care curgea cândva un râu. Lucrările sistemului hidroenergetic Cerna-Motru-Tismana au dus la interceptarea râului din peștera de către o galerie a constructorilor. Acest fapt a condus la modificarea regimului climatic asigurată până atunci de temperatura de echilibru a râului, de asemenea a fost modificat și gradul ridicat de umiditate atât de necesar lilieciilor pentru împiedicarea transpirației în timpul hibernării.

Dar marii dușmani ai lilieciilor rămân totuși oamenii lipsiți de educație, de cultură, care cu mintea înnegurată de credințe demonice îi omorâ în mod voluntar așa cum în anul 1995 aflându-ne cu colegul D. Pegulescu în Cheile Carasului, în Peștera de după Cârse am găsit, în prima sală cu guano, urmele unui ritual satanist. Lilieci prinsi și uciși erau etalați pe podeaua peșterii, cu aripile și picioarele desfăcute având ace înfipte în ele. Erau așezați în forma de pentagramă, înconjurați de cruce întoarse formate din pietre alăturate, iar pe pereți erau desenate cruce cu bratele frânte. De asemenea putea fi văzută și urma unei vetre de foc. În ansamblu imaginea era incredibilă și oripilantă. Atențatele la viața lilieciilor am găsit și în alte peșteri din care aceștia au fost izgoniți. În această situație este Peștera Lilieciilor din Cheile Carasului unde, datorită focului făcut în peștera a fost izgonită o colonie de naștere de 56 mii de exemplare de *Miniopterus schreibersi* și *Rhinolophus ferrumequinum*, în P. de la Podul Natural au fost arse cauciucuri la fel și la P. Limanu de lângă Mangalia unde a fost adusă o glugă de coceni și incendiată chiar în timp ce ne aflăm înăuntru, asta a făcut ca lilieci, aflați atunci în hibernare (20 XII), să se trezească și să se refugieze în sectorul III al peșterii și aproape trei zile cât am mai rămas în

peștera ei au circulat agitați sau stăteau izolați fără a-și reface colonia. Focul a fost folosit împotriva lilieciilor și în P. de la Gura Dobrogei unde spațiul din fața peșterii a devenit loc de petrecere câmpenească de unde turiștii ameții intrau în peștera în grupuri mari și zgomotoase. Această atitudine a dus la dispariția celei mai numeroase colonii de *Rhinolophus mehelyi* (5000 de exemplare), din Europa. În prezent aici mai revin rar câteva sute de lilieci din marea colonie de *Miniopterus schreibersi*, dar nu au mai fost întâlniți *Rh. ferrumequinum*, *Myotis myotis*, *M. blythi*, *M. mystacinus*, *Plecotus auritus*.

Un aspect interesant ce subliniază atașamentul lilieciilor față de adapost poate fi evidentiat la P. Sf. Grigore Decapoliț de la Mănăstirea Bistrița (jud. Vâlcea) în care profesoara Margareta Dumitrescu semnală în anii 1960-1965 o colonie de naștere pentru *Myotis myotis* și *M. blythi* de peste 3000 de exemplare și una mixtă de hibernare de 12-14000 de *Miniopterus schreibersi* și *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rh. hipposideros*, *Plecotus auritus*, iar în fisuratie *Pipistrellus pipistrellus*, *Barbastrella barbastellus* etc. După anul 1968 Mănăstirea a fost închisă instalându-se aici o școală ajutoare pentru copii cu handicap și o școală profesională. Acești copii fără supraveghere au pătruns în peștera și au distrus atât frescele capelei și bisericutei aflate aici cât și coloniile de naștere și hibernare. Focurile făcute cât și lilieciii folosiți drept tinta pentru pietre de către copii, ca la P. Izverna și Fusteica, au făcut ca aparițiile lor aici să fie absolut ocazionale și nesemnificative. După 1990 obștea de la Mănăstire s-a refăcut, iar în 1997 pentru protecția bisericutei și capelei aflate în peștera, Maica Stăreț Preacuvioasă Mihaela Tamas a hotărât închiderea ei cu poarta, iar pătrunderea turiștilor înăuntru se poate face doar cu însoțitor, în persoana mamei Maria, extrem de receptivă la sfaturile noastre privind soarta lilieciilor. În această situație, la începutul verii anului 1999 colonia de naștere avea în jur de 1500 de exemplare de *Myotis*, în aceeași perioadă a anului 2000 colonia de *Myotis* era prezentă, în septembrie se refăcea pentru hibernare colonia de *Rhinolophus ferrumequinum* și *Miniopterus schreibersi* fiind și aproape 30 de exemplare de *Rhinolophus hipposideros*, în luna noiembrie găsim înșă colonia de *Rhinolophus ferrumequinum* și *Miniopterus schreibersi* mult diminuată de la câteva sute de exemplare la câteva zeci și nici un exemplar de *Rhinolophus hipposideros*. Această situație s-a lamurit atunci când lângă bisericuta găsim o gramada de lemne pregătită pentru foc cu toate că la vizitele precedente scosesem din peștera orice lemn bun pentru foc. Peștera nu are alimentare cu curent electric care să asigure alimentarea unei plite de încălzit și aceasta face ca toamna și iarna să fie făcut foc cu lemn la soba din bisericuta. Un cablu de câțiva zeci de metri care să facă legătura la stâlpii de curent de pe marginea drumului aflat în vale suntem siguri că va duce la refacerea macar în parte a uriașei colonii existente cândva aici.

Dar măsurile atât de necesare protecției lilieciilor vor face obiectul continuării acestui articol în numărul viitor. La implementarea acestora sperăm ca un rol major va avea nou înființata Federație Română de Chiropterologie al cărei scop este protecția lilieciilor. În acest sens dorim ca toți cei care se simt implicați în protecția mediului, a peșterilor și în mod direct a chiropterelor să adere la Federație, atât individual cât și prin cluburile și asociațiile din care fac parte.